

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет радіоелектроніки

Факультет інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту
(повна назва)

Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
(повна назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету ІТМ

В.Дорош Володимир ДОРОШЕНКО
(підпис, ім'я, прізвище)

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політична економія
(назва навчальної дисципліни)
рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
(бакалаврський, магістерський, освітньо-науковий)
спеціальність C1 Економіка та міжнародні економічні відносини
(код і повна назва спеціальності)
спеціалізація C1.01 Економіка
(код і повна назва спеціалізації)
освітньо-професійна програма
(професійна або наукова)
Економічна аналітика
(повна назва програми)

Харків – 2025 р.

Розробник(и): Н.В. Довгопол, доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, к.е.н., доцент
(ініціали, прізвище, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою

Протокол від «29» серпня 2025 р. №

Завідувач кафедри

(підпис)

Тетяна ПОЛОЗОВА

(ім'я, прізвище)

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Олена МУРЗАБУЛАНОВА

(ім'я, прізвище)

Схвалено методичною комісією факультету ІТМ

Протокол від «29» серпня 2025 р. № 1

Голова методичної комісії

(підпис)

Аліна ШАФРОНЕНКО

(ім'я, прізвище)

1 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни*	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС* – 5	Обов'язкова	
Змістових модулів – 3	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
Індивідуальних завдань* : КР – 3	Семестр	
	1-й	1-й
Загальна кількість годин* – 150	Кількість годин	
	150	150
Мова навчання – українська	Навчальні заняття:	
	1) лекції, год.	
	30	8
	2) практичні, год.	
	30	6
	3) лабораторні, год.	
	-	-
	4) консультації, год.	
	10	10
	самостійна робота, год.	
	80	126
	в тому числі: КР, год.	
	6	30
	Вид контролю: комбінований екзамен	

Примітка.

* Відомості з навчального плану.

** Структурна одиниця дисципліни (складається із змістових модулів). Рекомендована кількість модулів дорівнює кількості контрольних точок.

2 МЕТА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ З ЇЇ ВИВЧЕННЯ

2.1 Мета вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни «Політична економія» є комплексне вивчення економічних відносин, пізнання проблем ефективного використання суспільством обмежених виробничих ресурсів і шляхів досягнення максимальних кінцевих результатів у задоволенні людських потреб, що невпинно зростають, аналіз економічних процесів на мікро- та макрорівні.

«Політична економія» є обов'язковою дисципліною базової (професійної) підготовки за спеціальністю С1 Економіка та міжнародні економічні відносини.

2.2 Результати навчання

За результатом вивчення дисципліни здобувачі повинні:

знати:

- наукове обґрунтування загальних основ економічного життя суспільства;
- закономірності розвитку суспільного виробництва;
- механізм дії економічних законів та механізм використання їх суспільством у процесі господарської діяльності;
- суттєві риси основних соціально-економічних систем та напрями їх еволюції;
- роль політичної економії у розробці шляхів формування соціально орієнтованої економічної системи суспільства;

вміти:

- класифікувати потреби та визначати ієрархію їх задоволення;
- визначати економічні ресурси та обґрунтовувати напрями їх використання;
- використовувати усі методи економічного аналізу суспільних процесів;
- визначати фактори та еластичність попиту та пропозиції як на товари та послуги, так і на ресурси;
- аналізувати процеси на окремих ринках як на мікро-, так і на макрорівні.

Перелік сформованих компетентностей (відповідно до освітньо-професійної програми):

- загальні:

ЗК2. Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

– спеціальні (фахові):

СК3. Розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.

Програмні результати навчання (відповідно до освітньо-професійної програми):

РН4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.

2.3 Передумови вивчення дисципліни

Перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше: Історія економіки та економічної думки.

З ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль І.

Загальні основи суспільного виробництва та закономірності його розвитку

Тема 1. Предмет і метод політичної економії

Політична економія як універсальна суспільно-економічна наука. Історичні етапи виникнення політичної економії. Економічні думки стародавнього всесвіту. Меркантилізм. Класична політична економія. Економічний романтизм і утопічний соціалізм. Марксизм. Маржиналізм. Неокласичний напрям. Кейнсіанство. Інституціоналізм. Сучасні економічні теорії та школи.

Об'єкт політекономії та її предмет. Трактування предмета політекономії різними школами. Політекономія як наука про суспільні виробничі відносини у взаємодії з продуктивними силами. Суспільні та соціально-економічні відносини. Спосіб виробництва.

Категорії і закони політичної економії. Економічні закони як регулятори виробництва. Система економічних законів. Механізм дії і використання економічних законів.

Позитивна та нормативна політична економія. Єдність політичної економії й господарської практики. Політична економія та ідеологія. Завдання політичної економії як науки. Місце політекономії в системі економічних наук.

Методи політичної економії: діалектичні методи та методи формальної логіки. Функції політичної економії.

Тема 2. Виробництво матеріальних благ та послуг. Продукт та характер праці

Основні фактори виробництва. Робоча сила та її властивості. Засоби і предмети праці. Земля як фактор виробництва. Виробничі ресурси і виробничий потенціал суспільства.

Продукт та характер праці. Процес праці. Засоби виробництва, їх структура. Робоча сила. Характер з'єднання засобів виробництва і робочої сили.

Суспільна праця та її необхідність. Робочий час. Процес праці. Суспільна корисність праці. Праця як джерело добробуту та багатства народів.

Корисність продукту. Формування корисності матеріальних благ та послуг у процесі виробництва. Гранична корисність продукту. Закон спадної граничної корисності та його функції.

Тема 3. Економічні потреби та інтереси

Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Безмежність потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії. Виробництво як визначальний фактор формування потреб та їх розвитку. Потреби і споживання.

Взаємозв'язок потреб і виробництва. Проблеми використання закону зростання потреб у процесі виробництва матеріальних благ і послуг.

Економічний інтерес як економічна категорія. Сутність і структура економічних інтересів. Взаємозв'язок потреб, економічних інтересів і виробництва. Система економічних інтересів.

Економічні інтереси та протиріччя. Структура системи економічних протиріч. Суть, характер і класифікація протиріч. Протиріччя – джерело розвитку та необхідна умова соціально-економічного прогресу.

Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку

Продуктивні сили суспільства. Показники розвитку продуктивних сил. Продуктивні сили і виробничий потенціал суспільства. Технологічний спосіб виробництва. Історичні типи технологічного способу виробництва. Роль технічного прогресу в розвитку технологічного способу виробництва.

Виробничі відносини, їх суть, система і структура. Організаційно-економічні і техніко-економічні відносини.

Економічна система: сутність та структура. Сили розвитку економічних систем: види та методи конкуренції. Класифікації і типи економічних систем.

Суспільно-економічна формація та її складові. Вплив надбудови на виробництво.

Типи суспільного виробництва. Концепції історичних етапів економічного розвитку.

Відносини власності на засоби виробництва в економічній системі. Типи та форми власності на засоби виробництва. Роздержавлення та приватизація як шляхи змін форм власності.

Змістовий модуль II.

Товарна форма суспільного виробництва та ринкова система

Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші

Умови виникнення та типи товарного виробництва. Натуральне виробництво. Умови виникнення товарного виробництва. Товарне виробництво.

Товар та його властивості. Споживна вартість товару. Мінова вартість товару. Корисність товару.

Абстрактна та конкретна складові процесу праці. Проста та складна праця. Продуктивність та інтенсивність праці.

Вартість товару як економічна категорія. Закон вартості.

Сутність грошей та їх еволюція. Функції грошей. Форми грошей. Закон грошового обігу. Гроші та ціна.

Інфляція. Антиінфляційна політика держави. Види інфляції. Причини та соціально-економічні наслідки інфляції.

Тема 6. Капітал: процес виробництва і накопичення. Наймана праця та заробітна плата

Розвинута форма товарного виробництва, її основні риси та механізм виникнення. Перетворення грошей у капітал. Загальна формула руху капіталу.

Капітал як економічна категорія товарного господарства та як фактор виробництва. Матеріальна та соціально-економічна форми капіталу. Авансований капітал. Постійний та змінний капітал. Концентрація та централізація капіталу. Накопичення капіталу.

Робоча сила, її суть та властивості. Вартість та споживна вартість робочої сили. Час відтворення вартості робочої сили.

Структура чистої доданої (новоствореної) вартості.

Наймана праця: суть і риси. Теорії заробітної плати. Джерело заробітної плати. Форми і системи заробітної плати. Функції заробітної плати. Заробітна плата і стимулювання праці.

Номінальна і реальна заробітна плата. Взаємозв'язок зростання продуктивності праці та заробітної плати. Мінімальна заробітна плата та її критерії. Корпоративний капіталізм і трудові відносини.

Тема 7. Витрати виробництва та прибуток

Витрати виробництва, їх суть та види. Витрати підприємства. Економічні витрати та їх специфіка. Постійні й змінні витрати. Валові, середні й граничні витрати.

Собівартість, її структура і значення. Мінімізація витрат.

Прибуток і його суть. Теорії прибутку. Норма і маса прибутку та фактори, що на них впливають. Нормальний (середній, звичайний) прибуток і механізм його формування. Чистий прибуток і його джерела.

Ціна виробництва та її структура. Середній прибуток і економічна рівновага.

Тема 8. Ринок, його суть та функції. Моделі ринків. Конкуренція та ціноутворення

Об'єкти ринкових відносин і структура ринку. Ринок споживчих товарів і послуг. Споживчий ринок і розвиток виробництва.

Ринки виробничих ресурсів: засобів виробництва, землі і робочої сили. Загальні методологічні проблеми формування цін на ресурси. Пропозиція виробничих ресурсів і проблеми їх використання. Правило максимізації прибутку.

Фінансовий ринок. Ринок грошей. Важелі державного регулювання ринку грошей. Кредитний ринок та його структура. Суб'єкти кредитного ринку. Ринок цінних паперів, його суть і функції.

Інфраструктура ринку, її елементи та функції.

Ринок як підсистема ринкової економіки. Закон попиту. Закон пропозиції.

Ціна ринкової рівноваги: суть, механізм формування і функції.

Конкуренція. Функції та форми конкуренції.

Класифікація ринків. Ринок чистої конкуренції. Ринок монополістичної конкуренції. Ринок олігополії. Ринок чистої монополії. Антимонopolьна політика держави.

Фінансовий капітал і його суть. Фінансово-промислові групи. Фінансова олігархія.

Тема 9. Домогосподарство в системі економічних відносин

Місце домогосподарств в економічній системі суспільства. Суть, основні критерії і функції домогосподарства.

Відносини між підприємствами і домогосподарствами. Роль домогосподарств у поставках виробничих ресурсів для підприємств.

Розподільчі відносини як фаза відтворення. Формування доходів населення та їхня структура. Доходи і споживання. Закон схильності до споживання і

механізм його дії.

Бюджет домогосподарства, його структура і використання.

Співвідношення споживання і доходів у домогосподарствах.

Прожитковий мінімум і його види. Диференціація доходів у суспільстві. Аналіз структури доходів соціальних груп населення. Розподіл і соціальні суперечності. Державне регулювання особистих доходів населення. Соціальний захист.

Тема 10. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід та прибуток

Підприємство. Правові форми підприємства. Соціально-економічна характеристика підприємства. Функції підприємства.

Організація процесу виробництва. Обмеженість ресурсів та шляхи її подолання. Закон спадної віддачі ресурсів.

Продукція підприємства та її економічні форми. Складові вартості новоствореної продукції. Повна вартість товару. Валова додана вартість. Чиста додана вартість.

Постійний та змінний капітал. Основний та обіговий капітал. Кругообіг та обіг промислового капіталу. Амортизація основного капіталу.

Валовий дохід підприємства. Прибуток. Проблеми розподілу валового доходу і прибутку. Податки та платежі з доходів підприємства.

Тема 11. Галузеві особливості виробництва та функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента

Торгівельний капітал. Торгівельний прибуток. Витрати обігу. Чисті витрати обігу.

Позиковий капітал, його необхідність і сутність. Позиковий процент і його джерела. Норма позикового процента. Діапазон ставок. Динаміка позикового процента. Кредит як форма руху позикового капіталу. Форми кредиту.

Банки. Функції банку. Джерела банківського прибутку.

Аграрна сфера виробництва та її особливості. Аграрна політика.

Державна підтримка сільськогосподарського виробництва.

Сутність аграрних відносин. Власність на землю. Особливості розподілу валової і чистої доданої вартості в сільському господарстві.

Земельна рента: абсолютна й диференціальна. Визначення земельної ренти, її джерел. Земельний податок. Механізм ціноутворення на ринку землі. Ціновий паритет.

Змістовий модуль III.

Відтворення суспільного виробництва та економічне зростання

Тема 12. Суспільне відтворення. Суспільний продукт та його основні форми

Суспільне відтворення: суть і основні риси. Матеріальне виробництво і сфера послуг, їх функції і взаємозв'язок. Теорії продуктивної і суспільно корисної праці.

Види відтворення. Два підрозділи суспільного виробництва. Функції I підрозділу. Функції II підрозділу.

Умови реалізації суспільного продукту за простого і розширеного відтворення. Закон економічної рівноваги. Відтворювальні фонди. Кругообіг національного продукту.

Національне багатство і його відтворення. Суть і структура національного багатства.

Національний продукт і його форми. Валовий суспільний продукт. Кінцевий продукт. Валовий внутрішній продукт і його структура. Чистий продукт. Теоретичні проблеми необхідного і додаткового продукту.

Національний дохід. Фази руху національного продукту. Методи обчислення національного продукту. Система національних рахунків.

Тема 13. Економічне зростання. Зайнятість, відтворення робочої сили, їх державне регулювання

Економічне зростання, його показники і значення. Нагромадження в механізмі зростання. Заощадження і нагромадження. Інвестиції.

Фактори економічного зростання. Науково-технічна революція. Удосконалення виробничих і організаційно-економічних відносин. Шляхи підвищення продуктивності праці. Підвищення фондівіддачі виробництва і зниження матеріаломісткості суспільного продукту.

Рівновага за умов економічного зростання. Фактори підвищення ефективності виробництва. Ефективність нагромадження. Модель мультиплікатора. Проблеми вибору ефективних варіантів інвестицій.

Економічний цикл, його причини та фази. Державне регулювання економічних циклів.

Відтворення трудових ресурсів і зайнятість в умовах економічного зростання. Безробіття, форми та соціально-економічні наслідки. Державне регулювання зайнятості.

Тема 14. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Економічні функції держави

Суть господарського механізму і його основні елементи. Господарський механізм і економічні закони.

Негативні наслідки ринкового саморегулювання. Необхідність і методи державного регулювання ринкової економіки. Сучасні моделі регульованої ринкової економіки. Особливості регулювання економіки України в процесі становлення системи ринкових відносин.

Об'єктивна необхідність державного регулювання суспільного відтворення. Сучасні форми державного регулювання. Планування і програмування економічного і соціального розвитку. Теорії регулювання економіки державою.

Економічна політика держави. Фіскальна політика і фінансова стратегія.

Цілі й методи кредитної політики держави. Монетарна політика держави та її інструменти.

Необхідність та шляхи посилення державного регулювання економічного відтворення в Україні.

Тема 15. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік

Риси і типи перехідної економіки. Об'єктивні чинники перехідного стану.

Закономірності функціонування перехідної економіки.

Економічний устрій в умовах переходу від одержавленої економічної системи соціалізму до соціально орієнтованої економічної системи. Формування інституційних і економічних умов переходу до нової системи господарювання. Становлення різних форм власності. Роздержавлення і приватизація власності.

Закономірності формування і розвитку монополістичного капіталізму.

Об'єктивна зумовленість державно-корпоративного капіталізму і державного регулювання економіки. Суть і типи державно-корпоративного капіталізму. Історичні перспективи економічної системи регульованого капіталізму.

Моделі економічних систем соціалізму. Адміністративно-командна система управління економікою. Механізм функціонування економіки державного соціалізму. Директивне планування. Централізоване управління. Планово-розподільча система. Товарно-грошові відносини і ціни. Дефіцит.

Суть змішаної економіки й об'єктивні причини її формування. Теорії та моделі змішаної економіки. Відносини власності в системі змішаної економіки. Проблеми соціальної орієнтації змішаної економіки.

Економічні сектори та їх структура. Типи економічних секторів.

Тема 16. Суть та структура системи світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин

Загальні риси світового господарства. Світові економічні зв'язки та їх розвиток. Міжнародний розподіл праці і спеціалізація виробництва.

Соціально-економічна суть системи сучасного світового господарства. Структура і суперечності розвитку сучасного світового господарства. Особливості дії економічних законів у світовому господарстві.

Специфіка міжнародних економічних відносин та їх основні форми.

Міжнародна торгівля та її економічні основи. Принцип порівняльної переваги. Протекціонізм і вільна торгівля. Україна в системі міжнародної торгівлі.

Міжнародні валютні відносини та їх роль у світогосподарських зв'язках. Валютні курси. Міжнародна банківська система. Міжнародні фінансові установи.

Міжнародний рух капіталів. Прямі і портфельні інвестиції: масштаби, динаміка і структура міжнародного руху капіталів.

Проблеми і напрямки активізації участі України в системі міжнародних економічних відносин.

Тема 17. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України

Основні глобальні проблеми та їх класифікація. Міжнародне співробітництво у розв'язанні глобальних проблем.

Глобальні екологічні проблеми. Вплив на економіку України міжнародної співпраці у подоланні глобальних проблем.

4 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лк	пз	конс	с.р.		лк	пз	конс	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль I. Загальні основи суспільного виробництва та закономірності його розвитку										
Тема 1. Предмет і метод політичної економії	7	1	1		5	6				6
Тема 2. Виробництво матеріальних благ та послуг. Продукт та характер праці	7	1	1		5	9	1			8
Тема 3. Економічні потреби та інтереси	9	2	2		5	6				6
Тема 4. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку	11	2	2	2	5	14	1	1	2	10
Разом за змістовим модулем I	34	6	6	2	20	35	2	1	2	30
Змістовий модуль II. Товарна форма суспільного виробництва та ринкова система										
Тема 5. Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші	10	2	2	2	4	10	2	2		6
Тема 6. Капітал: процес виробництва і накопичення. Наймана праця та заробітна плата	6	2	2		2	10	2		2	6
Тема 7. Витрати виробництва та прибуток	6	2	2		2	6				6
Тема 8. Ринок, його суть та функції. Моделі ринків. Конкуренція та ціноутворення	6	2	2		2	6				6
Тема 9. Домогосподарство в системі економічних відносин	8	2	2		4	6				6
Тема 10. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід та прибуток	10	2	2		6	8			2	6
Тема 11. Галузеві особливості виробництва та функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента	16	2	2	2	10	22		2		20
Разом за змістовим модулем II	62	14	14	4	30	68	4	4	4	56
Змістовий модуль III. Відтворення суспільного виробництва та економічне зростання										
Тема 12. Суспільне відтворення. Суспільний продукт та його основні форми	8	2	2		4	6				6
Тема 13. Економічне зростання. Зайнятість, відтворення робочої сили, їх державне регулювання	12	2	2	2	6	9	2	1		6
Тема 14. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Економічні функції держави	12	2	2	2	6	12			2	10
Тема 15. Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік	6	1	1		4	6				6
Тема 16. Суть та структура системи світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин	10	2	2		6	8			2	6
Тема 17. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України	6	1	1		4	6				6
Разом за змістовим модулем III	54	10	10	4	30	47	2	1	4	40

Індивідуальні завдання										
КР 1. Структура економічної системи та закони її розвитку					2					10
КР 2. Функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента					2					10
КР 3. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Економічні функції держави					2					10
Усього за семестр	150	30	30	10	80	150	8	6	10	126

5 ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Предмет і метод політичної економії. Виробництво матеріальних благ та послуг. Продукт та характер праці	2	
2	Економічні потреби та інтереси	2	
3	Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку	2	1
4	Товарна форма організації суспільного виробництва. Товар і гроші	2	2
5	Капітал: процес виробництва і накопичення. Наймана праця та заробітна плата	2	
6	Витрати виробництва та прибуток	2	
7	Ринок, його суть та функції. Моделі ринків. Конкуренція та ціноутворення	2	
8	Домогосподарство в системі економічних відносин	2	
9	Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід та прибуток	2	
10	Галузеві особливості виробництва та функціонування торгового та фінансового капіталу. Форми ренти	2	2
11	Суспільне відтворення. Суспільний продукт та його основні форми	2	
12	Економічне зростання. Зайнятість, відтворення робочої сили, їх державне регулювання	2	1
13	Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Економічні функції держави	2	
14	Сучасні економічні системи. Особливості розвитку перехідних економік. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України	2	
15	Суть та структура системи світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин	2	
	Усього	30	6

6 ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Лабораторні роботи не передбачені навчальним планом.

7 САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Вивчення теоретичного матеріалу з використанням конспектів і навчальної літератури	20	56
2	Підготовка до семінарських занять	20	20
3	Підготовка до виконання контрольних робіт	20	30
4	Підготовка до модульних завдань (тести)	20	20
	Усього	80	126

8 ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

8.1 Контрольні роботи (КР)

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	КР 1. Структура економічної системи та закони її розвитку	2	10
2	КР 2. Функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента	2	10
3	КР 3. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Економічні функції держави	2	10
	Усього	6	30

9 МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

Вивчення дисципліни «Політична економія» здійснюється зі застосуванням різних методів.

Словесні методи навчання містять *лекції*, які розкривають сутність наукових понять, явищ та процесів, які пов'язані загальною темою; *пояснення*, за допомогою яких розкривається сутність закону або процесу з використанням попереднього досвіду здобувачів; *розповіді* з метою спонукання здобувачів до створення в уяві певного образу; евристичних та репродуктивних *бесід*, які передбачають приведення попередніх знань до усвідомлення нових явищ та понять.

Наочні методи навчання, які передбачають *демонстрацію* (показ процесів у динаміці), *ілюстрацію* (схеми, графіки) та *спостереження* (сприймання процесів без втручання у ці процеси).

Практичні методи навчання сприяють формуванню вмінь і навичок, логічному завершенню ланки пізнавального процесу стосовно конкретної теми або розділу. Вони містять: *семінарські заняття*, спрямовані на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань; також виконання *письмових вправ* з метою цілеспрямованого повторення здобувачами окремих дій задля формування умінь та навичок за дисципліною.

10 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

10.1 Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Оцінювання знань здобувачів з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного контролю, модульного контролю та комбінованого екзамену, які втілюються у заліковому модульному та підсумковому модульному контролі.

Завданням **поточного контролю** є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу, що здійснюється під час лекційних, семінарських занять у формах обговорення здобувачами актуальних питань дисципліни, аналізу ситуацій (аудиторна робота), оцінювання результатів їх самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

Завданням **модульного контролю (МК)** є перевірка засвоєння навчального матеріалу, який міститься у залікових модулях, що реалізуються у відповідних формах навчального процесу. Завдання, що виносяться на модульний контроль, оцінюються в балах. Модульний контроль проводиться письмово у вигляді тестів або контрольної роботи.

Заліковий модульний контроль (ЗМК) – оцінювання знань здобувачів за кожним із залікових модулів, яке здійснюється на основі визначення суми балів за результатами поточного контролю за аудиторну та самостійну роботу та модульної контрольної роботи. За підсумками трьох модулів з дисципліни знання здобувачів оцінюються у діапазон балів від 0 до 100.

Завданням **екзамену** є перевірка розуміння здобувачем програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності

творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. Завдання, що виносяться на екзамен, оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів.

Підсумковий модульний контроль (ПМК-екзамен) проводиться за розкладом деканату в екзаменаційну сесію; загальна оцінка з навчальної дисципліни визначається:

$$\text{ПМК-екзамен} = 0,6 * O_{\text{сем}} + 0,4 * O_{\text{екз}},$$

де $O_{\text{сем}}$ – сума балів, отриманих здобувачем за 100-бальною шкалою протягом семестру;

$O_{\text{екз}}$ – сума балів, отриманих здобувачем за 100-бальною шкалою на екзамені.

Номер змістового модуля	Вид заняття / контрольний захід	Оцінка $O_{\text{сем}}$
1	Пз № 1	2
	Пз № 2	4
	Пз № 3	4
	Контрольна робота № 1	10
	Контрольна точка 1	20
2	Пз № 4	2
	Пз № 5	4
	Пз № 6	4
	Пз № 7	2
	Пз № 8	2
	Пз № 9	2
	Пз № 10	4
	Контрольна робота № 2	30
	Контрольна точка 2	50
3	Пз № 11	2
	Пз № 12	2
	Пз № 13	2
	Пз № 14	2
	Пз № 15	2
	Контрольна робота № 3	20
	Контрольна точка 3	30
	Усього за семестр	100

10.2 Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

1. Роль політичної економії у розробці шляхів формування соціально орієнтованої економічної системи суспільства.
2. Закономірності розвитку суспільного виробництва.
3. Суттєві риси основних соціально-економічних систем та напрями їх еволюції.
4. Наукове обґрунтування загальних основ економічного життя суспільства.
5. Механізм дії економічних законів та механізм використання їх суспільством у процесі господарської діяльності.

Необхідний обсяг умінь для одержання позитивної оцінки:

1. Класифікувати потреби та визначати ієрархію їх задоволення.
2. Визначати фактори та еластичність попиту та пропозиції як на товари та послуги, так і на ресурси.
3. Аналізувати процеси на окремих ринках як на мікро-, так і на макрорівні.
4. Визначати економічні ресурси та обґрунтовувати напрями їх використання.
5. Використовувати усі методи економічного аналізу суспільних процесів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру.

Задовільно, E (60-65): виставляється здобувачу, що виявив знання основного навчального матеріалу в мінімальному обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; в основному виконував завдання, передбачені програмою; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; припустив помилки у відповіді на запитання при співбесідах, тестуванні та при виконанні завдань тощо, які він може усунути лише під керівництвом та за допомогою викладача.

Задовільно, D (66-74): заслуговує здобувач, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання й майбутньої роботи за спеціальністю, впорався з виконанням завдань, передбачених програмою; припустив значну кількість помилок або недоліків у відповіді на запитання при виконанні завдань тощо, принципів які може усунути самостійно.

Добре, С (75-89): заслуговує здобувач, який виявив повні знання навчально-програмного матеріалу при виконанні передбачених програмою завдань, але припустив ряд помітних помилок; засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою; показав систематичний характер знань з дисципліни; здатний до їх самостійного використання та поповнення в процесі подальшої навчальної роботи і професійної діяльності.

Відмінно, В (90-95): виставляється здобувачу, який виявив систематичні та глибокі знання навчального матеріалу з даної дисципліни вище середнього рівня. Він продемонстрував уміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою; засвоїв літературу, рекомендовану програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та їх значення для подальшої професійної діяльності.

Відмінно, А (96-100): заслуговує здобувач, який виявив всебічні систематичні та глибокі знання навчально-програмного матеріалу, вміння вільно виконувати завдання, що передбачені програмою, засвоїв основну та додаткову літературу, яка рекомендована програмою; проявив видатні творчі здібності в розумінні, в логічному, чіткому, стислому та ясному трактуванні навчально-програмного матеріалу; засвоїв основні поняття дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності.

Критерії оцінювання знань та вмінь здобувача на комбінованому екзамені.

Задовільно, Е (60-65): знання основ теоретичного програмного матеріалу за питаннями екзаменаційного білету. За наявності в екзаменаційному білеті розрахункового завдання: загальний підхід до розв'язання задачі є правильним, але в цілому результати розрахунків є невірними, що обумовлено помилками у проміжних розрахунках, відсутні загальні висновки за кінцевими результатами розв'язання задачі, наявність некоректно представленого табличного та графічного матеріалу, наявність великої кількості синтаксичних, граматичних, семантичних, стилістичних недоліків та помилок.

Задовільно, D (66-74): знання основ навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, за питаннями екзаменаційного білету. За наявності в екзаменаційному білеті розрахункового завдання: загальний підхід до розв'язання задачі є правильним, але в цілому результати розрахунків є невірними, обрано неоптимальний метод розв'язання задачі, присутні помилки у проміжних розрахунках, присутні загальні обґрунтовані висновки за кінцевими результатами розв'язання задачі, наявність некоректно

представленого табличного та графічного матеріалу, наявність синтаксичних, граматичних, семантичних, стилістичних недоліків та помилок.

Добре, С (75-80): повне знання програмного теоретичного матеріалу, розкриття питань екзаменаційного білету. За наявності в екзаменаційному білеті розрахункового завдання: в цілому результати розрахунків є вірними, але обрано неоптимальний метод розв'язання задачі, наявність некоректно представленого табличного та графічного матеріалу, наявність синтаксичних, граматичних, семантичних, стилістичних недоліків та помилок, відсутні розшифровки умовних позначень до розрахункових формул, наведені стислі неповні висновки.

Добре, С (81-89): повне знання програмного теоретичного матеріалу, системний характер знань з дисципліни, розкриття питань екзаменаційного білету. За наявності в екзаменаційному білеті розрахункового завдання: задача в цілому вирішена вірно, наведені розрахункові формули з розшифровкою всіх умовних позначень, наведені розгорнуті висновки щодо результатів розв'язання, наведені всі проміжні розрахунки, які є вірними, але є наявність некоректно представленого табличного та графічного матеріалу, наявність синтаксичних, граматичних, семантичних, стилістичних недоліків та помилок.

Відмінно, В (90-95): глибокі, систематизовані знання теоретичного програмного матеріалу, повне розкриття та обґрунтування відповідей на питання екзаменаційного білету. За наявності в екзаменаційному білеті розрахункового завдання: задача вирішена вірно, що передбачає вибір оптимального методу розв'язання задачі, наведення всіх розрахункових формул з розшифровкою всіх умовних позначень, наведення повних розгорнутих висновків, наведення всіх проміжних розрахунків, які є вірними, але є наявність некоректно представленого табличного та графічного матеріалу, наявність синтаксичних, граматичних, семантичних, стилістичних недоліків та помилок.

Відмінно, А (96-100): всебічні, глибокі, систематизовані знання та логічне трактування теоретичного програмного матеріалу, повне розкриття та обґрунтування відповідей на питання екзаменаційного білету. За наявності в екзаменаційному білеті розрахункового завдання: задача вирішена вірно, що передбачає вибір оптимального методу розв'язання задачі, наведення всіх розрахункових формул з розшифровкою всіх умовних позначень, детальне викладення процесу розв'язання задачі, наведення повних розгорнутих висновків за результатами розрахунків та відсутність синтаксичних, граматичних, семантичних, стилістичних помилок, коректно та грамотно представлений табличний та графічний матеріал.

Отримані бали переводяться за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка з дисципліни	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		екзамен, курсовий проєкт (робота), практика	залік
96-100	A	5 (відмінно)	зараховано
90-95	B	5 (відмінно)	
75-89	C	4 (добре)	
66-74	D	3 (задовільно)	
60-65	E	3 (задовільно)	
35-59	FX	2 (незадовільно)	незараховано
1-34	F		

11 МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

11.1 Базова література

1. Буряк П. Ю., Гупало О. Г., Дулюк В. Г., Зеленко В. А., Пікулик О. І. Політична економія. Курс лекцій: навч. посіб., Львів. держ. фін. акад. Львів: Сполом, 2013. 291 с.
2. Максименко І. А. Політична економія: навч. посіб. для студ. ВНЗ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Чернівці: Прут, 2012. 597 с.
3. Політична економія: навч. посіб. / Ж. В. Дарій та ін.; Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів: ЧНТУ, 2019. 255 с.
4. Помінова І. І. Політична економія навч.-метод. посіб.; Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2016. 267 с.
5. П'ясецька-Устич С. В. Політична економія: навч. посіб.-практикум для студентів екон. спец.; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Екон. ф-т, Каф. екон. теорії. Ужгород: РІК-У, 2016. 175 с.
6. Юрчишена Л. В. Політична економія: навч. посіб. Вінниця: ВФЕУ, 2014. 341 с.

11.2 Допоміжна література

7. Зайцев Ю. К., Москаленко О. М. Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства: монографія: у 2 кн. / Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ: КНЕУ, 2018. Кн. 1: Філософсько-методологічні засади архітекtonіки предмета сучасної політичної економії. 2018. 397 с.
8. Самуельсон П. Економіка. Львів: Світ, 1993. 495 с.

11.3 Методичні вказівки до різних видів занять

1. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Політична економія» для здобувачів спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини за спеціалізацією С1.01 Економіка за освітньо-професійною програмою «Економічна аналітика» [Електронний документ] / Упоряд. Н.В. Довгопол. Харків: ХНУРЕ, 2025. 44 с.
2. Методичні вказівки до проведення семінарських занять з дисципліни «Політична економія» для здобувачів спеціальності С1 Економіка

та міжнародні економічні відносини за спеціалізацією С1.01 Економіка за освітньо-професійною програмою «Економічна аналітика» [Електронний документ] / Упоряд. Н.В. Довгопол. Харків, ХНУРЕ, 2025. 32 с.

3. Методичні вказівки до виконання контрольної роботи з дисципліни «Політична економія» для здобувачів спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини за спеціалізацією С1.01 Економіка за освітньо-професійною програмою «Економічна аналітика» [Електронний документ] / Упоряд. Н.В. Довгопол. Харків, ХНУРЕ, 2025. 17 с.

4. Комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни підготовки бакалавра «Політична економія» для здобувачів галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини за спеціалізацією С1.01 Економіка за освітньо-професійною програмою «Економічна аналітика», факультет Інформаційно-аналітичних технологій та менеджменту ХНУРЕ [Електронний документ] / Упоряд. Н. В. Довгопол. Харків, 2025. 225 с.

12 ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті радіоелектроніки. URL: https://nure.ua/wp-content/uploads/2025/47_05.02.2025.pdf

2. Положення про академічну доброчесність у Харківському національному університеті радіоелектроніки. URL: https://nure.ua/wp-content/uploads/2025/polozhennia_z_akademichnoi_dobrochesnosti.pdf

3. Положення про протидію академічному плагіату у Харківському національному університеті радіоелектроніки. URL: https://nure.ua/wp-content/uploads/Main_Docs_NURE/386_31.12.2024.pdf

4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

5. Наукова бібліотека Харківського національного університету радіоелектроніки. URL: <https://lib.nure.ua/>

6. Репозиторій Харківського національного університету радіоелектроніки. Наукові праці викладачів кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою URL: <https://openarchive.nure.ua/collections/472fb56c-904a-40f6-bd26-dbaa1136461f>

7. Сайт кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою Харківського національного університету радіоелектроніки. Робочі програми та силабуси навчальних дисциплін. URL: <https://eces.nure.ua/studentam>